

**ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ****STATE-LEGAL REGULATION OF RURAL GREEN TOURISM SPHERE:
CURRENT STATE AND EUROPEAN INTEGRATION PROSPECTS**

**Петрова Н.О., доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний університет**

**Курило О.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Сумський національний аграрний університет**

**Болдін О.В., студент I курсу магістратури юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет**

Стаття присвячена особливостям державно-правового регулювання сфери сільського зеленого туризму в Україні. Проаналізовано сучасний стан законодавства, виявлено проблеми організаційно-правового регулювання у сфері сільського зеленого туризму, що зумовлені сучасними викликами під час воєнного стану та євроінтеграційними перспективами.

Досліджено нормативно-правові акти у сфері туризму, зокрема, сільського зеленого туризму, а також програмні документи. Виявлено неузгодженість категоріального апарату в Законах України «Про туризм», «Про особисте селянське господарство». Підкреслено необхідність прийняття спеціального нормативно-правового акту Закону України «Про сільський зелений туризм».

Підкреслено важливість та необхідність проведення обов'язкового моніторингу стану реалізації програмних документів та встановлених планів у сфері сільського зеленого туризму, аналіз відхилення від запланованого, щоб забезпечити якомога ефективнішу їх реалізацію.

Звернуто увагу на необхідність удосконалення напрямку державної підтримки розвитку сільського зеленого туризму, зокрема, для суб'єктів, що займаються веденням особистого селянського господарства. Державний протекціонізм в даному напрямку полягає в фокусуванні уваги на фінансуванні консультативних послуг в межах системи сільськогосподарського дорадництва, передбачивши окремо порядок використання коштів з державного бюджету на розвиток сільського зеленого туризму різними суб'єктами, включаючи особисті селянські господарства. Державний протекціонізм системи дорадництва у сфері сільського зеленого туризму слід організовувати з врахуванням організаційно-правових орієнтирів Європейського Союзу. Консультативні послуги повинні бути направлені на поширення та впровадження знань щодо організаційно-правового, фінансового забезпечення, сталих інновацій, а також маркетингових послуг, що навчають просуванню пропозиції послуг у сфері сільського зеленого туризму для населення.

Ключові слова: туризм, сільський зелений туризм, державно-правове регулювання, аграрна сфера, організаційно-правове регулювання, публічне адміністрування, особисте селянське господарство, сільськогосподарська дорадча діяльність, сталий розвиток, сільські території, євроінтеграція.

The article is devoted to the peculiarities of the state-legal regulation of rural green tourism sphere in Ukraine. The current state of the legislation was analyzed, the problems of organizational and legal regulation in the sphere of rural green tourism were identified, which were caused by modern challenges during martial law and European integration prospects.

Regulatory and normative legal acts in the sphere of tourism, in particular, rural green tourism, as well as program documents were studied, the inconsistency of the categorical apparatus in the Laws of Ukraine "On tourism" and "About the private peasant household" was revealed. The need to adopt a special normative legal act of the Law of Ukraine "On rural green tourism" is emphasized.

The importance and necessity of mandatory monitoring of the state of program documents implementation and analysis of deviations from the planned to ensure their implementation as efficiently as possible is emphasized.

Attention was drawn to the need to improve the direction of state support for the development of rural green tourism, in particular, for subjects engaged in private peasant household. State protectionism in this direction consists in focusing attention on the financing of consulting services within the framework of the agricultural advisory system. Provide a separate procedure for the use of funds from the state budget for the development of rural green tourism by various entities, including private peasant households. The state protectionism of the advisory system in the rural green tourism sphere should be organized taking into account the organizational and legal guidelines of the European Union. Consulting services should be aimed at the dissemination and implementation of knowledge about organizational and legal, financial support, sustainable innovations, as well as marketing services that teach the promotion of the offer of services in the rural green tourism sphere to the population.

Key words: tourism, rural green tourism, state-legal regulation, agrarian sphere, organizational-legal regulation, public administration, private peasant household, agricultural advisory activity, sustainable development, rural areas, European integration.

Постановка проблеми. Сучасні виклики, що постають перед суб'єктами господарської діяльності спочатку під час пандемії Covid-19, а потім внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації до України, що виникли в різних сферах, не оминули й туристичну галузь. Звичайно, постійна загроза життю та здоров'ю осіб, що пов'язана з небезпекою перебування на відкритих туристичних локаціях та дестинаціях на перший погляд не сприяє бурхливому розвитку діяльності у сфері туризму. Разом з тим, в умовах постійної напруги цілком природним є бажання населення в Україні емоційного відновлення, психологічної відбудови та відпочинку. Тож, не дивлячись на перешкоди, за інформацією Державного

агентства розвитку туризму України, туристична сфера на сьогодні характеризується фокусуванням на внутрішній туризм [1]. Відмічається позитивна динаміка росту податкових надходжень від туристичної галузі за перші дев'ять місяців 2023 року, в порівнянні з 2021 роком, хоча й тільки в 9 областях: в Львівській, Закарпатській, Вінницькій, Волинській, Київській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій [2]. Тобто, враховуючи поступове збільшення надходжень до бюджету за рахунок податків, хоча й в окремих областях, можна зробити висновок, що сфера туризму розвивається попри наявні перешкоди та має перспективи щодо подальшого розвитку. Важливим наразі є ідентифікація перспектив-

них напрямів удосконалення державно-правового регулювання, організаційно-правового удосконалення сфери туризму, зокрема, й сільського зеленого туризму.

Окремі питання у сфері сільського зеленого туризму розглядали такі вчені як: Бакай Ю. Ю., Гаєвць М. В., Гафурова О. В., Грибова Д. В., Григор'єва Х. А., Збарський В. К., Єрмоленко В. М., Карташова О. Г., Кудла Н. Є., Курило В. І., Кульчій І. М., Пітюлич М. М., Платонова Є. О., Романюк І. А., Статівка А. М., Туєва О. М. та інші. Разом з тим, враховуючи потребу у відпочинку, подорожах та попиту туристичних послуг, незважаючи на особливі умови воєнного стану, загрозу воєнних дій, є потреба ідентифікації основних напрямів удосконалення організаційно-правового регулювання сфери туризму, визначення перспективних для суспільства його видів, яким, безумовно, є сільський зелений туризм.

Метою статті є аналіз сучасного стану державно-правового регулювання сфери сільського зеленого туризму, пошук перспективних напрямів удосконалення законодавства та організації діяльності в сфері сільського зеленого туризму з урахуванням євроінтеграційних векторів розвитку.

Безумовно, сільський зелений туризм займає особливе місце серед різновидів туризму в Україні. Хоча, слід зазначити про відсутність спеціального нормативно-правового акту, що здійснює регулювання суспільними відносинами саме у сфері сільського зеленого туризму, про що неодноразово наголошувалося в наукових дослідженнях щодо необхідності його прийняття. Так, серед організаційно-правових заходів забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму Туєва О. М. пропонує 1) прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм»; 2) розробка й затвердження Державної Програми сприяння розвитку сільського зеленого туризму; 3) стимулювання розвитку та запровадження заходів державної підтримки цієї діяльності та її суб'єктів; 4) належна правова регламентація стандартизації та сертифікації послуг у сфері сільського зеленого туризму [3, с. 33]. Окрім того, Гафурова О.В. зазначає, про те, що відсутність належного правового регулювання відносин у сфері сільського зеленого туризму значно ускладнює надання послуг в означеній сфері особами, які ведуть особисті селянські господарства [4, с. 21]. В наукових працях вчених з економіки та управління визначені також проблеми у сфері сільського зеленого туризму, що призводять до низької активізації означеної сфери, зокрема: недостатній рівень популяризації сільського зеленого туризму в Україні як на державному, так і на міжнародному ринках; недосконалена законодавча база, відсутність державної інвестиційної політики у сфері сільського туризму та цілісної й комплексної системи управління і контролю за використанням туристично-рекреаційних ресурсів країни, ефективної системи захисту прав та інтересів туристів, забезпечення безпечних умов на об'єктах туристичних відвідувань та за напрямками туристичних маршрутів; відсутність розвитку інноваційної діяльності та наукових досліджень у сфері сільського туризму, які б сприяли створенню нових оригінальних туристичних продуктів [5, с. 141; 6, с. 23–24]. Дійсно, не можна не погодитися з такими бар'єрами на шляху розвитку даної сфери діяльності, що посилюються в умовах воєнного стану та постійної військової небезпеки. Найперше слід зазначити, що законодавство не має узгодженого, єдиного термінологічного апарату, який би повністю відображав природу та сутність сільського зеленого туризму як самостійної діяльності, або допоміжної галузі. Згідно ст. 4 Закону України «Про туризм» залежно від категорії осіб, які здійснюють туристичні подорожі, їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, окремо виділяються екологічний (зелений) та сільський туризм [7], але їх визначення не надається, що також є проявом неузгодженості з іншим нормативно-правовим актом, Законом України «Про особисте селянське гос-

подарство», відповідно до якого в ст. 1 надається визначення особистого селянського господарства та сфери діяльності, які може здійснювати даний вид виробника сільськогосподарської продукції. Так, особисте селянське господарство – це «господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму» [8]. Але в жодному із зазначених нормативно-правових актів не регламентуються права та обов'язки осіб, що ведуть особисте селянське господарство та водночас надають послуги у сфері сільського зеленого туризму, а також отримувачів таких послуг. Тобто, члени особистого селянського господарства здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик, що негативно впливає на розвиток сфери сільського зеленого туризму в цілому.

Серед численних проектів спеціального нормативно-правового акту щодо сільського зеленого туризму, лише законопроект № 4299 від 23.10.2003 р. «Про сільський та сільський зелений туризм» прийнятий в першому читанні та прийнятий за основу проект Закону про внесення змін до Закону України «Про особисте селянське господарство» щодо розвитку сільського зеленого туризму № 2232а від 02.07.2015 р.

Таким чином, наголошуємо на необхідності розробки та прийняття спеціального нормативно-правового акту – Закону України «Про сільський зелений туризм» та узгодити категоріальний апарат між Законом України «Про туризм» та Законом України «Про особисте селянське господарство».

Надзвичайно важливим напрямом удосконалення організаційно-правового регулювання у сфері сільського зеленого туризму є системне стратегічне забезпечення галузі, що передбачено наразі в програмних документах: Концепції розвитку сільських територій [9], Плані заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій [10], Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [11], Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. [12], Плані заходів на 2021–2023 рр. з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. [13]. Зазначені стратегічні документи містять правові умови розвитку сільського туризму, визначають пріоритети розвитку сільських територій, серед яких в тому числі вказується напрямок сільського (зеленого) туризму. Слід зазначити, що важливим також є обов'язково моніторинг стану реалізації стратегій та встановлених планів, аналіз відхилення від запланованого, щоб забезпечити якомога ефективнішу їх реалізацію. Непослідовність в реалізації зазначених стратегій може стати ще одним бар'єром розвитку сільського зеленого туризму та й туристичної галузі в цілому. Реалізація програмних документів також залежить від послідовної протекціоністської політики, що полягає, зокрема, в організаційній, фінансовій підтримці. Адже «помірна протекціоністська місцева та загальнодержавна політика надасть змогу зберегти наявний потенціал у сфері сільського зеленого туризму в сучасних умовах та ефективно розвиватися у післявоєнний період» [14, с. 136].

Серед різних видів державної підтримки слід виділити перспективний напрям, що полягає в наданні консультативних послуг через системи дорадництва у сфері сільського зеленого туризму та розвитку сільських територій. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» сільськогосподарською дорадчою діяльністю визначається сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих

селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства. Дорадча діяльність може проводитися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також коштів суб'єктів господарювання. Сприяння розвитку несільськогосподарського підприємництва в сільській місцевості, у тому числі сільського зеленого туризму, зайнятості сільського населення є одним з основних завдань дорадчої діяльності, відповідно до ст. 4 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [15].

Окремими пріоритетами співпраці в рамках Угоди про асоціацію в сфері сільського господарства, що визначені в ст. 404 є серед іншого поширення знань шляхом проведення навчальних та інформаційних заходів; сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників [16]. Дійсно, «розбудова системи сільськогосподарського дорадництва в Україні є невід'ємною складовою євроінтеграційного процесу» [17, с. 19].

Таким чином, організаційна та фінансова державна підтримка розвитку системи дорадництва є не тільки важливим напрямом для розвитку сільського зеленого туризму, сільських територій та добробуту сільського населення, а також являється потужним євроінтеграційним вектором для України, що є кандидатом на членство до Європейського Союзу.

В Європейському Союзі приділяється значної уваги розвитку систем дорадництва, шляхом надання консультаційних послуг для виробників сільськогосподарської продукції, в тому числі в межах Спільної сільськогосподарської політики, що є ключовим інструментом обміну новими знаннями та ідеями [18]. Певні вимоги висуваються для держав-членів Європейського Союзу, яким в своїх стратегічних планах в межах Спільної сільськогосподарської політики потрібно буде збільшити підтримку для своїх систем сільськогосподарських знань та інновацій і посилити ресурси, необхідні для розвитку більш інтерактивних консультаційних послуг у рамках даних систем, що базуються на принципах та спрямуваннях в межах Європейського зеленого курсу [19]. Обравши євроінтеграційний вектор розвитку для України, маючи статус кандидата на членство до Європейського Союзу, слід взяти за основу позитивний досвід посилення впровадження інновацій шляхом просування систем інтерактивних консультаційних послуг та фінансування на їх запровадження.

Безумовно, важливість державної підтримки систем дорадництва не піддається сумнівам. Відповідно до ч. 4 ст. 8 Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», «у державних цільових програмах, спрямованих на розвиток сільського господарства та сільської місцевості, передбачається фінансування дорадчої діяльності в розмірі не менше 5 відсотків коштів, передбачених для цих програм» [15]. Державна підтримка для отримання сільськогосподарських дорадчих послуг

надається також відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» [20], Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» від 7 лютого 2018 р. № 106, в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 384 [21]. Разом з тим, послідовної організаційної, фінансової підтримки за рахунок державного та місцевого бюджетів потребують й інші суб'єкти у сфері туризму – особисті селянські господарства, які вартують також комплексного підходу в наданні консультаційних послуг у сфері сільського зеленого туризму, розвиток якого сприятиме, в свою чергу й сталому розвитку сільського господарства та сільських територій в цілому. Дійсно, «сільський зелений туризм потребує державно-правового регулювання в аграрній сфері, адже набуває особливої соціальної значущості для суспільства, особливо у повоєнний час, так як може бути елементом психологічної реабілітації, сприяти покращенню фізичного та емоційного стану, відчуттю захищеності та потребності суспільству, являється позитивуютьворюючим фактором сталого розвитку сільських територій, сприяє популяризації та збереженню української культури, сільського укладу та національних традицій» [22, с. 163].

Таким чином, сучасний стан організаційно-правового регулювання сфери сільського зеленого туризму потребує суттєвого вдосконалення, насамперед, узгодження понятійно-категоріального апарату між Законами України, «Про туризм», «Про особисте селянське господарство», виокремивши вид сільський зелений туризм, надавши йому визначення та встановивши організаційні форми його ведення. Прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм» стане основою створення правової бази для становлення і розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Важливим також вбачаємо обов'язковий моніторинг стану реалізації програмних документів та встановлених планів у сфері сільського зеленого туризму, аналіз відхилення від запланованого, щоб забезпечити якомога ефективнішу їх реалізацію.

Потребує удосконалення напрямком державної підтримки розвитку сільського зеленого туризму, зокрема, для суб'єктів, що займаються веденням особистого селянського господарства. Державний протекціонізм в даному напрямку полягає у фокусуванні уваги на фінансуванні консультаційних послуг в межах системи сільськогосподарського дорадництва, передбачивши окремо порядок використання коштів з державного бюджету на розвиток сільського зеленого туризму різними суб'єктами, включаючи особисті селянські господарства. Базуючись на досвіді Європейського Союзу, консультаційні послуги повинні бути направлені на поширення та впровадження знань щодо організаційно-правового, фінансового забезпечення, сталих інновацій, а також маркетингових послуг, що навчають просуванню пропозиції послуг у сфері сільського зеленого туризму населенню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державне агентство розвитку туризму. ДАРТ розширив карту туристичних магнітів. Офіційний сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-rozshiriv-kartu-turistichnih-magnitiv>
2. Державне агентство розвитку туризму. Динаміка податкових надходжень від регіонів за три квартали 2023 року. Офіційний сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nadhodzen-vid-regioniv-za-tri-kvartali-2023-roku>
3. Туєва О.М. Організаційно-правові заходи забезпечення діяльності у сфері сільського зеленого туризму. *Актуальні питання публічного та приватного права*. № 2 (16). 2017. С. 29–34.
4. Гафурова О.В. Правове регулювання послуг у сфері сільського зеленого туризму (на прикладі особистих селянських господарств). «Право. Людина. Довкілля» «*Law. Human. Environment*». Vol. 10. № 4. 2019. С. 20–28.
5. Карташова О.Г., Петько В.М. Інституційні проблеми державного регулювання зеленого туризму в Україні. *Економіка і суспільство*. Випуск № 15. 2018. С. 138–142.
6. Карташова, О. Г. Державне регулювання зеленого туризму в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, (1). 2021. С. 20–25. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.1.4>

7. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>
9. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#n8>
10. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 489-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/489-2017-%D1%80#Text>
11. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>
12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (Додаток 2 до Стратегії). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11>
13. Деякі питання реалізації у 2021–2023 роках Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 497-р. (план заходів на 2021–2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2021-%D1%80#Text>
14. Петрова Н. О., Стрельник В.В. Окремі напрями удосконалення правового регулювання діяльності особистих селянських господарств у сфері сільського зеленого туризму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 135–139.
15. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17 червня 2004 року № 1807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1807-15#Text>
16. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top
17. Аграрне право : підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчій та ін.; за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків : Право, 2021. 416 с.
18. The European Commission. The common agricultural policy: 2023-27. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en
19. Commission staff working document. Analysis of links between CAP Reform and Green Deal. Brussels, 20.5.2020 SWD (2020) 93 final. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2020-05/analysis-of-links-between-cap-and-green-deal_en_0.pdf
20. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
21. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: Постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 106, в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text>
22. Петрова Н.О. Державно-правове регулювання аграрної сфери: окремі напрями в умовах сталого розвитку та євроінтеграції. *Modern paradigm of public and private law amidst sustainable development: Scientific monograph*. Vol. 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. (139–171). URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/363/9884/20588-1>